

Ημερίδα-Βιωματικά Εργαστήρια Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Αναγκαιότητα-Σκεπτικό επιμορφωτικών δράσεων

Η σχέση που υπάρχει μεταξύ εκπαίδευσης και δικαιωμάτων του παιδιού είναι αλληλένδετη, καθώς η εκπαίδευση δεν αποτελεί μόνο ένα από τα δικαιώματα, αλλά ένα ευρύτερο μέσο για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού. Ταυτόχρονα, εμφανίζεται μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ δικαιωμάτων του παιδιού και εκπαίδευσης· η εκπαίδευση θεωρείται το βασικό μέσο για την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού και αντίστροφα τα δικαιώματα του παιδιού ενσωματώνουν με σαφήνεια την κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Εξαιτίας αυτής της σχέσης, με τη μία ή την άλλη μορφή, τίθεται στο επίκεντρο ο ρόλος και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης για την εγκαθίδρυση μιας κουλτούρας για τα δικαιώματα του παιδιού.

Με τον όρο εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού αναφερόμαστε στην εκπαίδευση και στις εκπαιδευτικές πρακτικές που εναρμονίζονται με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989). Αυτή η μορφή της εκπαίδευσης προσεγγίζει τα παιδιά ως ενεργούς πολίτες - κατόχους δικαιωμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στο θεσμό του σχολείου ως δημοκρατικής κοινότητας στο πλαίσιο της οποίας εφαρμόζονται στην πράξη τα δικαιώματα του παιδιού. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν είναι στατική, απλά ενσωματωμένη στη σχολική τάξη ή σε κάποιο συγκεκριμένο μάθημα· αντίθετα, διαπερνά οριζόντια τόσο το αναλυτικό πρόγραμμα όσο και το σύνολο της σχολικής ζωής, την αποστολή του σχολείου, τους κανόνες συμπεριφοράς, καθώς και τις σχολικές πολιτικές και παιδαγωγικές πρακτικές.

Η αξία της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του παιδιού συνίσταται αρχικά στο ότι σκοπεύει στην παροχή πληροφοριών σχετικά με τη φύση των δικαιωμάτων και τα συγκεκριμένα δικαιώματα που κατέχουν τα παιδιά. Επιπρόσθετα, μέσα από πρακτικές που εδραιώνουν ένα σχολικό κλίμα συμμετοχής και αλληλεπίδρασης, συνεισφέρει στην εδραίωση των στάσεων και των αξιών στις οποίες βασίζονται η δημοκρατική συμβίωση και η πολιτειότητα, σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων, να συμπεριφέρονται με έναν κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο και να υποστηρίζουν τη

δικαιοσύνη και την ισότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν έχει σκοπό μόνο την αναγνώριση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά την πρόληψη και την επανόρθωσή τους. Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού σκοπεύει στην ενδυνάμωση των παιδιών ώστε να αναλαμβάνουν θετική δράση για την προάσπιση των δικαιωμάτων άλλων ατόμων, καθώς έχει προκύψει ερευνητικά ότι όταν τα παιδιά γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και τα έχουν βιώσει στο πλαίσιο της καθημερινής τους ζωής, αναπτύσσοντας το αίσθημα του ανήκειν στη σχολική κοινότητα, εμφανίζονται πιο υποστηρικτικά για τα δικαιώματα των άλλων.

Οι δεσμεύσεις από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού

Αναγνωρίζοντας τη σημαντικότητα της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του παιδιού, αναπόφευκτα έρχεται στο προσκήνιο ο ρόλος των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική υποστήριξή της στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί μια επιβεβλημένη στρατηγική για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού. Για τον λόγο αυτόν, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και το Γενικό Σχόλιο 5 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναδεικνύουν τη σημασία της κατάρτισης των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού. Ειδικότερα, πέρα από την γενικότερη πρόβλεψη του άρθρου 42 για τη γνωστοποίηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού με σκοπό την εγκαθίδρυση μιας κοινωνικής κουλτούρας που αναγνωρίζει και σέβεται τα δικαιώματα του Παιδιού, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει τη σημαντικότητα της συστηματικής και εξειδικευμένης κατάρτισης όλων των επαγγελματιών και ειδικότερα των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού. Αυτή η γενική επιταγή επαναλαμβάνεται¹ από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξειδικευμένη στην Ελλάδα στο πλαίσιο των συστάσεών της (2022) κατόπιν της αξιολόγησης της έκθεσης της ελληνικής πολιτείας σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στην Ελλάδα.

¹ «13. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει τις συστάσεις της προς το Συμβαλλόμενο Κράτος να ενισχύσει τις προσπάθειές του για τη διάδοση και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Σύμβαση και τα προαιρετικά πρωτόκολλά της και να διασφαλίσει συστηματική, υποχρεωτική και συνεχή κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού για τους αρμόδιους επαγγελματίες, όπως κοινωνικούς λειτουργούς, υγειονομικούς, εκπαιδευτικούς, την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές.»

Σκοπός των εργαστηρίων κατάρτισης στα δικαιώματα του παιδιού

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών αποτελεί βασικό στοιχείο της κριτικής παιδαγωγικής, στο πλαίσιο της αντίληψης ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι όχι μόνο μεταδότες γνώσης, αλλά και ενεργοί φορείς κοινωνικής αλλαγής. Μέσω της κατάρτισης στα δικαιώματα του παιδιού, οι εκπαιδευτικοί αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες ώστε να ενσωματώνουν τις αρχές των δικαιωμάτων του παιδιού στην παιδαγωγική και διδακτική πράξη, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια συνείδησης και σεβασμού των δικαιωμάτων στους μαθητές, να συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος που προάγει τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και να προστατεύουν τα δικαιώματα των παιδιών εντός του σχολικού περιβάλλοντος.

Σε αυτό το πλαίσιο, το **Κέντρο για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Πανεπιστημίου Κρήτης** διοργανώνουν με τις **Συμβούλους Εκπαίδευσης 1^{ης} και 2^{ης} Ενότητας Ρεθύμνου, την Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ρεθύμνου** και τη **UNICEF** μια σειρά εργαστηρίων σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τα οποία επικεντρώνονται στις εξής θεματικές ενότητες:

1. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία ως δικαίωμα εκπαίδευσης των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο νηπιαγωγείο

Το παρόν βιωματικό εργαστήριο στοχεύει στην ενδυνάμωση των νηπιαγωγών, ώστε να σχεδιάζουν και να υλοποιούν εκπαιδευτικές πρακτικές που ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες όλων των παιδιών. Μέσα από θεωρητικές αναφορές, βιωματικές δραστηριότητες και μελέτες περίπτωσης, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να διερευνήσουν:

- τις βασικές αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας,
- τρόπους προσαρμογής στόχων, μεθόδων και υλικών,
- πρακτικές συμπερίληψης παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη νηπιακή τάξη.

Στο τέλος του εργαστηρίου, οι συμμετέχοντες θα έχουν αναπτύξει συγκεκριμένα εργαλεία και σχέδια δράσης, με σκοπό τη δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος που σέβεται τη διαφορετικότητα και προάγει την ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών.

2. Η σχολική βία σε ένα περιβάλλον ετερότητας-Πρακτικές πρόληψης και αντιμετώπισής της

Σήμερα μέσα σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία που χαρακτηρίζεται από δημογραφικές εξελίξεις, πολυπολιτισμικότητα, «γεωμετρικά» αυξανόμενη παραγωγή γνώσης μέσα σε μια πολυφωνική «κοινωνία της πληροφορίας», έλλειψη αξιών και σωστών προτύπων, καθίσταται, πιθανή η εκδήλωση σχολικής βίας σε ένα περιβάλλον ετερότητας. Μέσα σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες το σχολείο καλείται να αντισταθμίσει την ανισορροπία και την εμφάνιση οποιασδήποτε μορφής σχολικής βίας. Στο πλαίσιο της ημερίδας που επίκειται για την επιμόρφωση εκπαιδευτικών αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού θα λάβει χώρα βιωματικό εργαστήριο που θα εστιάσει στην πρόληψη και την αντιμετώπιση της σχολικής βίας σε ένα περιβάλλον ετερότητας, μέσα από τους εξής άξονες:

- Οριοθέτηση της σχολικής βίας
- Ενίσχυση της ενσυναίσθησης
- Θεμελίωση της ομαδοσυνεργατικότητας
- Ανάπτυξη αυτορρύθμισης της συμπεριφοράς και
- Αποδοχή στη διαφορετικότητα.

Ως σκοπός του εργαστηρίου τίθεται η ευαισθητοποίηση, η ενσυναίσθηση και η ενεργός συμμετοχή των παιδιών σε θέματα που σχετίζονται με την ισότητα, τον σεβασμό και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Μέσω διαδραστικών δραστηριοτήτων, παιχνιδιών ρόλων, καθοδηγούμενων συζητήσεων, εικαστικών δραστηριοτήτων, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να εμβαθύνουν στην έννοια των δικαιωμάτων, να αναγνωρίσουν τις καθημερινές μορφές παραβίασης δικαιωμάτων και να αναλογιστούν τις δικές τους στάσεις και συμπεριφορές.

Το εργαστήριο πρόκειται, εν γένει:

- Να ενισχύσει τη συλλογική ευαισθητοποίηση,
- Να ενθαρρύνει την κριτική σκέψη και

- Να τονίσει τη σημασία της προσωπικής ευθύνης για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως φύλου, εθνικότητας, θρησκείας ή κοινωνικής θέσης.

3. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι κατευθυντήριες αρχές της στην παιδαγωγική πράξη

Η υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού το 1989 τη μετέτρεψε εκτός από ένα σαφές οικουμενικό πλαίσιο αναφοράς για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού, σε ένα χρήσιμο παιδαγωγικό εργαλείο. Η Σύμβαση και οι κατευθυντήριες αρχές της προσφέρουν τις αρχές και τις αξίες που βασίζεται η εφαρμογή και η στοχοθεσία της διδασκαλίας των δικαιωμάτων του παιδιού και της διαμόρφωσης ενός ευνοϊκού για τα δικαιώματα του παιδιού σχολικού περιβάλλοντος με αποτέλεσμα η κατανόηση του βαθύτερου θεωρητικού τους υποβάθρου από τους εκπαιδευτικούς να αποτελεί κρίσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο για το πολυδιάστατο αυτό έργο τους. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου θα αναλυθούν και θα συζητηθούν οι βασικές θεωρητικές κατευθύνσεις των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και των κατευθυντήρων αρχών, οι οποίες καθοδηγούν την παιδαγωγική τους πράξη. Επιπρόσθετα, θα συζητηθούν πρακτικά ζητήματα ενσωμάτωσης των αρχών της Σύμβασης στην διδακτική πράξη.

Στόχος του εργαστηρίου είναι οι εκπαιδευτικοί να:

- Κατανοήσουν τις θεωρητικές κατευθύνσεις των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και των κατευθυντήρων αρχών της.
- Ενσωματώνουν τις αρχές της Σύμβασης στην παιδαγωγική και διδακτική τους πράξη.
- Συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος που βασίζεται στις αρχές των δικαιωμάτων του παιδιού.

4. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση ως προϋπόθεση ευημερίας: προκλήσεις, βιώματα και πρακτικές εφαρμογές

Η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν είναι μια παρέμβαση, ούτε μια πρόσθετη ενότητα στο πρόγραμμα σπουδών, παρότι συνδέεται άμεσα με το νέο πρόγραμμα Σπουδών

Δράσεις Ενεργού Πολίτη και με αντίστοιχες θεματικές των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων – είναι μια προσέγγιση του σχολείου ως ολότητας (whole school approach). Παρότι εκκινεί από τη μάθηση για τα δικαιώματα, δεν αφορά αφορά μόνο τη γνώση των δικαιωμάτων, αλλά την επανεξέταση της εκπαίδευσης ως θεσμού που συμβάλλει σε ένα συλλογικό όραμα για το μέλλον και την ευημερία των κοινωνιών μας, μέσω ουσιαστικής συμμετοχής, δέσμευσης και δράσης. Υπό αυτήν την έννοια συνδέεται άμεσα και οργανικά με την υλοποίηση των δικαιωμάτων στην πράξη, σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής. Εκτεταμένη έρευνα αναδεικνύει τη συσχέτιση των βασισμένης στα δικαιώματα του παιδιού εκπαίδευσης με την παροντική και τη μελλοντική ευημερία, την αίσθηση του ανήκειν, το σχολικό κλίμα και τη βελτίωση των σχέσεων των μαθητών μεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς, τη συμμετοχή, καθώς και τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Στο πλαίσιο του εργαστηρίου αυτού θα διερευνήσουμε συνεργατικά:

- πώς το δικαίωμα στην εκπαίδευση συνδέεται με την εκπαίδευση για τα δικαιώματα και τις κατευθυντήριες αρχές της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού,
- πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπτύσσουν πρακτικές που βασίζονται στα δικαιώματα του παιδιού στο Νηπιαγωγείο και
- πώς η εκπαίδευση για τα δικαιώματα συνδέεται με στόχους ευημερίας, όπως, μεταξύ άλλων, η καταπολέμηση της παιδικής παχυσαρκίας.